

Ispred Doma 43. istarske divizije u Čabru obilježena 75. obljetnica osnivanja „divizije slobode i sjedinjenja“, kako ju je s radošću i velikim ponosom nazivao istarski narod. Na svečanosti je Kristijan Rajšel, među inim, rekao „da bi Grad Čabar i Istra da nije bilo antifašizma i NOB-a danas bili dio Italije“. Nakon kapitulacije Italije, čabarski je kraj bio oslobođen, ali je u njemu, u nekoliko navrata njemačka fašistička vojska ostavila vidne tragove. Obranu Gorskog kotara tada je preuzela 43. istarska divizija

Znano je kako je na temelju Rimskih ugovora ustaški poglavnik Ante Pavelić, da bi se održao na vlasti ustupio Kraljevini Italiji veći dio priobalja te kotara Sušak, Kastav i Čabar kao i dio kotara Delnice. Talijani su cijeli taj kraj nazivali Dalmacija. Vjerojatno se zato u Hrvatskoj opetovano ponavlja da je Pavelić Musoliniju ustupio Dalmaciju, a vrlo rijetko ili gotovo nikada se ne spominju kotari Kastav i Čabar, kao ni dio kotara Delnice. Dakako, ustaški pokret ovdje nije djelovao. Nakon kapitulacije Italije, čabarski je kraj bio oslobođen, ali je u njemu, u nekoliko navrata njemačka fašistička vojska ostavila vidne tragove. Obranu Gorskog kotara tada je preuzela 43. istarska divizija.

Nacisti su pojačanim pritiskom na istarske jedinice u kolovozu 1944., primorali glavninu patizanskih snaga i dijelova NOP-a da se povuku istočno od željezničke pruge Rijeka – Pivka, većim dijelom u Gorski kotar, a istovremeno počinili su brojne zločine nad istarskim pučanstvom. U Istri su pod zapovjedništvom Operativnog štaba tada ostale manje snage. U Čabru (Gorski kotar), 29. kolovoza 1944. godine od 1., 2. i 3. istarske brigade osnovana je 43. istarska divizija, „divizija slobode i sjedinjenja“, kako ju je s radošću i velikim ponosom nazivao istarski narod. Imala je 3782 borca.

Ispred zgrade Doma 43. Istarske divizije u Čabru upriličena je svečanost u povodu 75. obljetnice formiranja 43. istarske divizije. Pozdravljajući skup, Miroslav Turk, predsjednik UABA Čabar, istaknuo je kako uvijek treba isticati značaj narodnooslobodilačke borbe i antifašizma kao temelja demokracije, a Kristijan Rajšel, gradonačelnik Čabra kazao je kako je u doba relativizacije NOB-a i antifašizma najbolje inzistirati na činjenicama. „A činjenice su da bi Grad Čabar i Istra, da nije bilo antifašizma i NOB-a, danas bili dio Italije. To je podatak koji nitko ne može pobiti i na njega treba stalno upozoravati, kao što treba cijeniti velik doprinos svih koji su se u Domovinskom ratu borili za slobodu Hrvatske. U ta dva rata za slobodu Hrvatske i protiv fašizma borilo se pod različitim zastavama, ali je cilj bio zajednički“, rekao je Turk. Dinko Tamarut, predsjednik SABA Primorsko-goranske županije podsjetio je na brojna stradanja za koja je na cijelom ovom području kriv fašizam (internacija Čabrana u Rab i Gonars, Lipa, Grobnik...), istaknuvši kako o tome treba stalno govoriti, „posebno mladim ljudima, jer je antifašizam naša prošlost i sadašnjost, a mora biti i budućnost“. Edo Jerman, predsjednik SABA Istarske županije kazao je kako „svjedočimo eskalaciji revizionističkih, nacionalističkih i

populističkih strasti dijela hrvatskog društva koje baštini kvislinška NDH i vjerne sluge nacifašizma koje su bespogovorno provodili nacističke, zločinačke i genocidne zakone“. Provodi se najgrublji način lustracije NOB-a sa ciljem da se prekroji povijest kako bi se rehabilitirala NDH, a pri tome aktualna vlast takvo ponašanje tolerira i prešućuje, čak i kad je riječ o glorifikaciji neofašističkih ideologija i ikonografije, što je pogubno za civilizacijske vrijednosti našeg društva, zaključio je Jerman.

Inače, formiranje 43. istarske divizije uslijedilo je kao rezultat velikog odaziva Istrana u jedinice NOH Hrvatske. Time je zadan odlučujući udarac talijanskoj iredenti, koja je tada pojačavala svoju aktivnost. Odlaskom 13. divizije iz Gorskog kotara u Liku u studenom, zona djelovanja 43. istarske divizije obuhvaćala je Istru, Gorski kotar, Hrvatsko primorje i Pokupje do Karlovca, pa su i njene brigade borbeno djelovale samostalno u Gorskom kotaru, Pokupju, a u ožujku 1945., i u Žumberku. Za to vrijeme samo njena 2. brigada povremeno je djelovala samostalno u Istri. U završnim operacijama 4. Armije, 43. istarska divizija je bila u pozadini neprijatelja, u Gorskom kotaru. Tamo je poslije oštrih borbi zauzela Krivi put, napala ojačanu puk njemačke 237. divizije u prostoru Mrzle Vodice-Lokve, i do sredine travnja poslije teških borbi u kojima se naročito istakla, oslobodila ta mjesta. U drugoj polovici travnja vodila je jake borbe s Nijemcima u riječkoj bitki; njena 3. brigada infiltrirala se kroz neprijateljev raspored u Istru 20. travnja, gdje je sa Učke potisla Nijemce, čime je olakšala iskrcavanje 9. divizije na istočnu obalu Istre. Glavnina divizije je povučena sa fronta i prebačena u Istru u pozadinu neprijatelja, na područje Učke i šireg rajona Trsta. Napadajući neprijateljeve snage duž komunikacija koje vode kroz Istru i uništavajući njegove posade, 43. istarska divizija je doprinijela bržem nastupanju ostalih jedinica 4. armije u završnoj fazi tršćanske operacije. Zajedno sa 9. divizijom, 3. brigada 43. istarske divizije sudjelovala je u oslobođenju sjevernih dijelova Istre.

Bojan **Mirosavljev**